

CALIFICAREA JURIDICĂ CORECTĂ A FAPTEI ILICITE COMISE – CONDIȚIE DE DETERMINARE A FORMEI RĂSPUNDERII JURIDICE APLICABILE

Victor GUȚULEAC,

doctor în drept, profesor universitar, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată

Igor SPÎNU,

doctor în drept, conferențiar universitar interimar, Universitatea de Studii Europene din Moldova

Elena COMARNIȚAIA,

doctor în drept, conferențiar universitar interimar, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată

SUMMARY

In the process of ensuring law and order, in society are applied various forms of legal liability. They differ from one state to another. But in all these cases, the right form of legal liability is based on a certain illegal deed. The separation of offense from other unlawful actions conditions the delimitation of contravention liability from other forms of legal liability.

Keywords: unlawful, contravention, offense, disciplinary case, administrative offence, legal liability, contravention liability

REZUMAT

În procesul asigurării ordinii de drept în societate sînt aplicate diverse forme ale răspunderii juridice. Ele diferă de la un stat la altul. Însă in toate cazurile forma concretă a răspunderii juridice se bazează pe o anumită specie de ilicit. Delimitarea contravenției de alte fapte ilicite condi ioneaz  separarea răspunderii contravenționale de alte forme ale răspunderii juridice.

Cuvinte-cheie: ilicit, contravenție, infracțiune, delict disciplinar, delict administrativ, răspundere juridică, răspundere contravențională

Introducere. Orice societate se naște, există și evoluează doar prin prisma unei ordini sociale strict determinate și coerent stabilite, fiind asigurată de protecția regulilor de conduită prin diverse norme: morale, cutumiare, juridice, teologice.  nc lcarea acestei ordini sociale implică și este precedată de răspunderea socială, ce reprezintă o totalitate de drepturi și obligații ale persoanei, apărute în urma s v rșirii unei fapte contrare regulilor prestabilite de normele sociale. O parte componentă ai răspunderii sociale este și răspunderea juridică, care are drept scop final reglarea sistemului social, condamnarea faptei ilicite prin realizarea constr ngerii statale și dezvoltarea atitudinii de responsabilitate juridică a membrilor societății. Acest principiu general al respectării ordinii de drept prin imputarea răspunderii juridice este consacrat în Constituția Republicii Moldova (Legea supremă care guvernează celelalte norme juridice) și are statut de îndatorire fundamentală a oricărei persoane [4].

Răspunderea juridică este o instituție a dreptului, alcătuită din ansamblul normelor ce vizează exercitarea constr ngerii de stat prin aplicarea sancțiunilor juridice persoanelor care încălcă ordinea de drept [2, p. 37-41].

Pentru a determina corect forma răspunderii juridice ca metodă de constr ngere statală aplicată pentru fapta antisocială comisă cu vinovăție, este necesar să stabilim, în primul r nd, însăși natura juridică a acestei fapte.

Pled m pentru clasificarea faptelor ilicite în: infracțiuni, contravenții, abateri administrative și abateri disciplinare. Scopul principal al studiului constă în examinarea ilicitului contravențional în raport cu alte forme de ilicit.

Metode aplicate și materiale utilizate. Cunoștințele științifice vehiculate prin intermediul acestei publicații au fost dob ndite preponderent prin metode clasice de cercetare științifică: analiza comparativă, metoda logică, sinteza, metoda analizei de conținut, metoda construcției abstracte etc. Au

fost utilizate lucrările științifice ale savanților ce reprezintă at  doctrina juridică autohtonă, c t și doctrinele juridice ale României, Federației Ruse și ale altor state.

Rezultate obținute și discuții. Răspunderea ca fenomen social-juridic are ca finalitate at  auto-reglarea sistemului social, c t și condamnarea, dezaprobarea faptei dereglatoare, în scopul corijării atitudinii viitoare a autorului ei, formării spiritului său de responsabilitate [13, p. 360-361].

Răspunderea juridică – garanție a realizării dreptului, factor de eficiență a acestuia – este, în manifestările ei concrete, o sumă de forme de răspundere specializate, reglementate de instituții juridice distincte [19, p. 5].

Într-adevăr, în funcție de norma încălcată, ca parte componentă a unei ramuri distincte de drept ce apără și ocrotește anumite valori sociale general recunoscute, intervine și forma respectivă de răspundere. Răspunderea contravențională, ca formă a răspunderii juridice, constă în raportul juridic

contravențional de constrînge-re, generat ca urmare a comiterii contravenției, între stat și contravenient, raport complex, al cărui conținut îl formează dreptul statului de a aplica persoanei vinovate sancțiunea prevăzută de lege pentru contravenția comisă și de a constrînge să o execute, corelativ cu obligația contravenientului de a suporta aplicarea și executarea sancțiunii contravenționale, în vederea restabilirii ordinii de drept și restaurării autorității legii [10, p. 104].

Așadar, rezultă că răspunderea contravențională se preschimbă din responsabilitate contravențională, odată cu modificarea raportului de conformare, în raport de conflict doar în cazul comiterii, de către persoană (subiect activ al raportului juridic de conflict), a unei contravenții, care este, de altfel, și unicul temei juridic al răspunderii contravenționale. Cauza apariției raportului de conflict este comiterea unei fapte ilicite condamnate de normele materiale ale dreptului contravențional, iar efectul se manifestă și se realizează prin aplicarea măsurilor de constrîngere statală sub forma sancțiunii.

Deosebirea dintre comportamentul civic general și cel care ar putea genera răspunderea contravențională constă în faptul că cel de-al doilea este impus printr-o prescripție normativ-legală, care avertizează persoana asupra necesității observării unei conduite general convenabile, ceea ce îi conferă acesteia caracterul ei de obligație socială și legală. Din aceste considerente rezultă două consecințe importante pentru starea de legalitate în domeniul contravențional: în primul rînd, norma de conduită trebuie să preexiste oricărei norme legale de sancționare contravențională; în al doilea rînd, norma de sancționare devine activă doar în cazul nerespectării

normei de conduită la care ea se referă [16, p. 16].

Faptele ilicite, fiind foarte diverse, se deosebesc în funcție de natura relațiilor și valorilor lezate, precum și în funcție de gradul socialmente periculos. Astfel, acestea cunosc o clasificare duală în doctrina juridică. Unii autori pledează pentru clasificarea faptelor ilicite în *patru categorii: infracțiuni, contravenții, abateri administrative și abateri disciplinare* [12, p. 96; 10, p. 86].

În același timp, există și alte opinii. De exemplu, prof. M. Orlov consideră că „faptele care contravin anumitor norme de drept sînt ilicite și se împart, la rîndul lor, în mai multe categorii, dintre care putem menționa: infracțiunile, contravențiile, delicturile civile și abaterile disciplinare” [14, p. 144].

Într-o altă lucrare, coautorul căreia este M. Orlov, se susțin următoarele: „Faptele juridice sînt foarte diverse și pot fi sistematizate după natura raportului juridic încălcat. De aici rezultă că: fapta ilicită prin care se încalcă un raport juridic reglementat de normele dreptului penal constituie o infracțiune; fapta ce aduce atingere unui raport de drept civil – delict civil; încălcarea unui raport de muncă – abatere disciplinară, iar fapta prin care se încalcă un raport juridic administrativ – abatere administrativă” [15, p. 150].

Analizînd clasificările doctrinare ale ilicitului, considerăm că faptele ilicite, după natura lor juridică, ar trebui să fie clasificate în: *infracțiuni, contravenții, delicturile civile, abateri administrative și abateri disciplinare*. Fiecare dintre aceste încălcări atentează și lezează raporturi juridice specifice, apărute de norme legale ale unor ramuri de drept distincte: drept penal, drept contravențional, drept civil, drept administrativ, dreptul muncii.

Contravenția, ca instituție de bază a dreptului contravențional, ca fenomen social-juridic distinct și ca specie a faptei ilicite, se caracterizează prin anumite aspecte:

a) *aspectul material*, deoarece este o manifestare exterioară obiectivă a persoanei, aptă să producă modificări în realitatea obiectivă;

b) *aspectul social*, deoarece este o activitate periculoasă pentru valorile sociale și generează raporturi conflictuale între subiectele raportului contravențional;

c) *aspectul moral-politic*, fiindcă dă expresie atitudinii etice și celei civile față de valorile social-juridice;

d) *aspectul juridic*, deoarece reprezintă o încălcare a obligației de conformare inserată în norma de stabilire și sancționare a contravenției, încălcare ce produce efecte juridice [10, p. 85].

Contravenția – ca faptă antisocială ilicită – este înrudită cu alte forme de abatere antisocială: infracțiune, delict administrativ, delict disciplinar, delict civil etc., dar, în același timp, dispune de trăsături distincte [11, p. 85].

Contravenția și infracțiunea.

În accepțiunea sa cea mai generală, atît infracțiunea, cît și contravenția este o faptă de factor uman, un act de conduită exterioară a acestuia, interzis de lege prin aplicarea unei sancțiuni specifice.

Deci, atît contravenția, cît și infracțiunea sînt fapte ilicite comise cu vinovăție, ce prezintă pericol pentru societate și fiecare dintre ele constituie temeiul angajării uneia din formele răspunderii juridice; contravenția – temeiul răspunderii contravenționale, infracțiunea – temeiul răspunderii penale, deci, aceste instituții juridice au atît caracteristici *asemănătoare*, cît și cele de *distingere*.

Asemănarea contravenției – ca instituție juridică – cu infracțiunea

poate fi urmărită prin: *caracterul obiectului material; conținutul obiectului juridic și clasificarea lui; elementele constitutive; structura raportului juridic și clasificarea lui; conținutul unor pedepse; principii comune de aplicare a pedepsei; cauzele ce înlătură caracterul contravențional sau infracțional al faptei comise* etc.

Vom examina aceste criterii și vom urmări *asemănarea* contravenției cu infracțiunea prin:

1) *Obiectul material*. Atentatul ilicit atât al contravenției, cât și al infracțiunii îl constituie valorile sociale care țin de protecția drepturilor politice, de muncă și alte drepturi constituționale ale persoanelor fizice; de sănătatea populației, sănătatea persoanei și starea sanitar-epidemiologică; de protecția mediului; de asigurarea activității autorităților publice etc. Probabil, anume potrivit acestui criteriu de asemănare a contravenției și infracțiunii, în unele state, inițial (în altele și în prezent) contravențiile erau reglementate de Codul penal, fiind considerate infracțiuni care, având gradul lor de pericol social scăzut, ocupau ultimul loc în ierarhia acestora, după crime și delicta [14, p. 144];

2) *Conținutul și clasificarea obiectului juridic*. Atât în doctrina dreptului penal, cât și în cea a celui contravențional, obiectul juridic se clasifică în: *general, generic, special (nemijlocit)*. La încadrarea juridică a faptei concrete, fie în norma materială contravențională, fie în norma materială penală *este utilizat obiectul special (nemijlocit)*. Obiectul generic servește drept criteriu de structurare a Părții speciale din Cartea întâi a Codului contravențional și a Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova. De exemplu, capitolul XII din Codul penal este intitulat: „Infracțiuni în domeniul transporturilor”; capitolul XII din Codul

contravențional are titlul: „Contravenții ce atentează la regimul din transporturi”; capitolul XIII din Codul penal este intitulat: „Infracțiuni contra securității publice și ordinii publice”; practic, același titlu îl are capitolul XIX din Codul contravențional al RM: „Contravenții ce atentează la ordinea publică și la securitatea publică”;

3) *Structura normei materiale*. Atât normele materiale, ce reglementează infracțiunile, cât și cele ce reglementează contravențiile au una și aceeași structură: ipoteza, dispoziția și sancțiunea;

4) *Elementele constitutive*. Structura logico-juridică a contravenției și a infracțiunii include în sine aceleași elemente constitutive: *obiectul, latura obiectivă, subiectul, latura subiectivă*;

5) *Conținutul și structura raportului juridic*. Raportul juridic contravențional și raportul juridic penal au un conținut asemănător și se structurează în: *subiecte, conținut și obiect* [10, p. 80].

Pentru ambele ramuri ale sistemului de drept *subiectele raportului* (fie contravențional, fie penal) sînt: *statul* (subiect activ) și *persoanele trase la răspundere* (fie contravențională, fie penală) – subiect pasiv.

Statul este titularul dreptului de a trage la răspundere și a sancționa persoana vinovată de comiterea contravenției sau infracțiunii, drept exercitat prin intermediul organelor competente, abilitate expres prin lege.

Persoana trasă la răspundere contravențională sau penală este titularul obligației de a respecta legea contravențională sau legea penală, iar în cazul neonorării prevederilor legale – de a suporta consecințele juridice prevăzute în sancțiunea normei lezate (fie contravențională, fie penală).

Conținutul raportului respectiv (contravențional sau penal) este

format din drepturile și obligațiile corelative ale subiectelor, în sensul că drepturile unui subiect (statul – subiect activ) constituie obligațiile pentru celălalt subiect (persoana trasă la răspundere – subiect pasiv) [10, p. 81]. Dreptului statului de a trage la răspundere – fie contravențională, fie penală – persoana vinovată de comiterea contravenției sau infracțiunii îi corespunde obligația celei din urmă de a suporta sancțiunea aplicată și alte consecințe juridice, prevăzute de legea respectivă.

Totodată, dreptului persoanei trase la răspundere de a răspunde și de a fi sancționată numai pentru contravenția sau infracțiunea comisă, în limitele legii respective, îi corespunde obligația statului, prin organele competente, de a respecta cu strictețe toate garanțiile procesuale care asigură tragerea la răspundere (contravențională sau penală) numai pentru contravenția sau infracțiunea comisă de către persoana vinovată, sancționînd-o în limitele și condițiile prevăzute de lege.

Obiectul raportului contravențional sau penal îl constituie anumite acțiuni sau inacțiuni pe care statul – ca subiect dominant al raportului juridic – le poate pretinde și pe care cealaltă parte a raportului este obligată să le săvîrșească sau să se abțină de a le săvîrși.

6) *Conținutul pedepselor aplicate*. Atît sancțiunile normelor materiale contravenționale, cât și sancțiunile normelor materiale de drept penal conțin *pedepse* identice, cum ar fi:

- amenda (art. 34 CC al RM și art. 64 CP al RM);

- privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate; privarea de dreptul de a deține anumite funcții (art. 35 CC al RM, art. 65 CP al RM);

- munca neremunerată în folosul comunității (art. 37 CC al RM, art. 67 CP al RM);

- privarea persoanei juridice de dreptul de a desfășura o anumită activitate (art. 39 CC al RM, art. 73 CP al RM) etc.

7) *Principiile aplicării pedepsei*. Aplicarea pedepsei contravenționale și aplicarea pedepsei penale se bazează pe aceleași principii: al legalității, egalității în fața legii, dreptății, caracterului personal al răspunderii, individualizării răspunderii și sancțiunii aplicate etc;

8) *Cauzele de inexistență a contravenției și infracțiunii*. Atât legea contravențională, cât și cea penală legiferează unele cauze comune care înlătură caracterul contravențional sau infracțional al faptei comise: legitima apărare (art. 21 CC al RM și art. 36 CP al RM); starea de extremă necesitate (art. 22 CC al RM și art. 38 CP al RM); constrângerea fizică și/sau psihică (art. 23 CC al RM și art. 39 CP al RM); riscul întemeiat (art. 24 CC al RM și art. 40 CP al RM).

Distingerea contravenției de infracțiune poate fi urmărită prin următoarele criterii: *gradul valorilor sociale protejate prin normele materiale și pericolul social al consecințelor atentatului; competența și procedura aplicării sancțiunilor; consecințele aplicării pedepsei etc.*

Vom examina distingerea contravenției de infracțiune prin elementele nominalizate.

1. Spre deosebire de infracțiune, care prezintă un pericol social mai ridicat, cu consecințe mai grave și care dăinuie în timp, la contravenție acest pericol este mai redus, iar urmările sînt mai restrînse. Această tangență dintre contravenție și infracțiune reiese din însăși legea contravențională, care expres prevede: „Constituie contravenție fapta – acțiunea sau inacțiunea – ilicită, cu un grad de pericol social mai redus decît infracțiunea” [5, art. 10].

Spre deosebire de legea contra-

vențională, legea penală în termenul de *infracțiune* nu menționează drept indicator „gradul de pericol social”, ultimul fiind substituit prin noțiunea de „gradul prejudiciabil”. Legea penală prevede: „Nu constituie infracțiune acțiunea sau inacțiunea care, deși formal, conține semnele unei fapte prevăzute de prezentul cod, dar, fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni” [7, art. 14 alin. (2)].

Analiza juridică a normei citate nu ține de obiectul acestei cercetări, de aceea ne vom limita la constatarea faptului că divergențele dintre legea contravențională și cea penală în ceea ce privește pericolul social nu înseamnă că fapta ce constituie contravenție nu prezintă un anumit grad de pericol social, ci – dimpotrivă – că aceasta prezintă un pericol social propriu, care nu trebuie comparat cu cel al vreunei alte fapte antisociale, mai grave sau mai puțin grave. Pericolul social propriu al contravenției este atribuit acesteia de către legiuitor în momentul în care descrie fapta și prescrie pentru tratamentul ei sancțiuni contravenționale [17, p. 4].

Deci, atât contravenția, cât și infracțiunea sînt fapte ilicite comise cu vinovăție, care prezintă pericol pentru societate și fiecare dintre ele constituie temeiul angajării uneia din formele răspunderii juridice: contravenția – temeiul răspunderii contravenționale, infracțiunea – temeiul răspunderii penale.

În opinia lui C. Ardelean, criteriile generale de deosebire între infracțiuni și contravenții pot fi *intrinseci* și *extrinseci*, după cum țin de însăși natura faptelor sau sînt exterioare acestora. Printre criteriile intrinseci se înscriu, în primul rînd, și cu o greutate specifică, hotărîtoare, valorile și relațiile sociale aferente, care sînt lezate sau

periclitate prin săvîrșirea faptei. Astfel, faptele îndreptate împotriva relațiilor sociale legate de valori de care depinde însăși existența comunității (siguranța societății, persoana și atributele sale, proprietatea) prezintă cel mai înalt grad de pericol social, de aceea, față de ele legiuitorul reacționează prin mijloacele dreptului penal. În comparație cu aceasta, faptele prin a căror săvîrșire se pun în pericol valori de care nu depinde însăși existența societății și a componentelor sale, ci funcționarea normală a unui sau altui domeniu de activitate, sînt contravenții [1, p. 33].

Pe lîngă *obiectul ocrotirii juridice*, la stabilirea gradului de pericol social *trebuie avute în vedere și urmările faptei*, respectiv dacă s-a produs o lezare efectivă sau doar o stare de pericol. Este de remarcat că unele fapte antisociale vatămă sau pun în pericol valori esențiale, ele constituie infracțiuni numai atunci cînd se săvîrșesc într-un anumit mod (de exemplu, prin expunere la suferințe fizice sau psihice) ori în anumite condiții (de exemplu, în mod repetat). În lipsa acestor împrejurări, fapta constituie contravenție [1, p. 34].

Un alt criteriu intrinsec privește *rezonanța socială* diferită pe care o provoacă în rîndul colectivității cele două categorii de acte antisociale. Faptele care vatămă viața, libertatea, integritatea și sănătatea persoanei, faptele de furt, tîlhărie, delapidare, trădare, actele de diversiune, atentat, evadare, falsificare de monedă, trafic de stupefiante ori de arme au o vie rezonanță socială, provoacă o evidentă stare de neliniște, de nesiguranță socială. Dimpotrivă, faptele care pun în pericol valori de însemnătate mai mică au o rezonanță restrînsă și nu provoacă tendința membrilor societății de a reacționa represiv, ca, de pildă, în ceea ce privește circulația rutieră, pescuitul etc.

În sfârșit, un alt criteriu intrinsec se referă la *posibilitatea de restaurare a relațiilor sociale vătămăte*, de restabilire a ordinii derivate, prin comiterea acelei fapte. În cazul infracțiunii este necesar să se aplice o pedeapsă, uneori cu executarea în penitenciar, pe când la contravenție se va aplica o sancțiune cu mult mai ușoară, făcându-se apel la simțul de răspundere al făptuitorului.

În literatura de specialitate se ridică, în mod legitim, întrebarea cine apreciază, cine determină la concret gradul de pericol social, adică cine stabilește dacă o anumită faptă ilicită constituie contravenție sau infracțiune. Desigur că această facultate, posibilitate aparține organului competent să constate asemenea fapte, care trebuie să dea dovadă de discernământ în aprecierea pe care o face.

Criteriile extrinseci de a distinge a infracțiunii de contravenție sînt consecințele și reflectă diferența de grad de pericol social dintre cele două categorii de fapte antisociale. Se numără printre criteriile extrinsece: sursa legislativă, deci sediul normelor juridice care prevăd cele două genuri de ilicit; felul sancțiunilor și modul de aplicare și executare a acestor sancțiuni [19, p. 18].

2. *Competența și procedura de aplicare a pedepsei* este un criteriu vădit de a distinge a contravenției de infracțiune. În privința faptelor penale, actele normative care le prevăd pot emana doar de la organele supreme ale puterii legislative. Dimpotrivă, contravențiile pot fi stabilite nu numai prin legi, ci și prin hotărîri și ordonanțe ale Guvernului, precum și, în anumite materii și în anumite limite, prin hotărîri ale organelor administrației publice locale.

Examinarea cauzei penale și aplicarea pedepsei penale este competența exclusivă a instanței

de judecată, pe cînd examinarea cauzei contravenționale și emiterea deciziei la caz ține și de competența altor organe: agentul constatator (art. 399-423 CC al RM), procurorul (art. 396 CC al RM), comisia administrativă (art. 398 CC al RM).

Și procedura de stabilire și aplicare a pedepselor este diferită: la contravenții există reguli mult mai simple și o operativitate sporită în instrumentarea cauzelor. Cauzele contravenționale se constată și se examinează în strictă conformitate cu normele procesuale contravenționale (Cartea a II a Codului contravențional), iar cauzele penale – în strictă conformitate cu prevederile Codului de procedură penală;

3. *Consecințele aplicării pedepsei* sînt un alt criteriu de a distinge a contravenției de infracțiune. Sancțiunile contravenționale nu vizează, decît excepțional în cazuri limitate și pe scurtă durată, libertatea persoanei. Totodată, în comparație cu sancțiunile penale, cele contravenționale, chiar fiind uneori formal asemănătoare, sînt întotdeauna mai ușoare, iar modul de executare e mai puțin aspru ori consecințele produse sînt mai reduse.

Este de menționat și faptul că, în urma săvîrșirii unei infracțiuni, față de persoana vinovată este aplicată pedeapsa penală ce comportă anumite efecte juridice negative sub forma antecedentelor penale [7, art. 111], pe cînd legea contravențională nouă [5, art. 30] nu stipulează asemenea efecte juridice, pe cînd legea precedentă [6, art. 38] prevedea termenul de un an de zile din momentul executării sancțiunii.

Contravenția și abaterea administrativă. Prin *abatere administrativă* se înțelege orice faptă care încalcă normele de drept administrativ sau care ține de ne-

glijarea obligațiilor ce decurg din actele administrative.

Contravenția, prin caracterul său juridic, generează și atingerea unor valori generale pentru societate, care se află dincolo de sfera dreptului administrative [12, p. 98], adică acele valori care sînt protejate prin normele materiale ale Codului contravențional al RM. Astfel, contravenția se prezintă drept cea mai gravă formă a abaterii administrative, fiindu-i caracteristice relațiile cu caracter executiv și de dispoziție din domeniul administrării publice.

Contravenția și abaterea disciplinară. Abaterile disciplinare sînt fapte care aduc atingere raporturilor de muncă statornicite în cadrul instituției în care s-a săvîrșit fapta ale cărei consecințe nu lezează un interes general.

Abaterile contravenționale, spre deosebire de cele disciplinare, aduc atingere unui interes general, iar răspunderea pentru ocrotirea acestui interes revine unui organ al administrației publice, și nu administrației instituției concrete [11, p. 86].

Abaterea disciplinară este o faptă ce ține de disciplina muncii și constă într-o acțiune sau inacțiune săvîrșită cu vinovăție de către un salariat, faptă prin care au fost încălcate actele normative la nivel de unitate, inclusiv regulamentul intern de muncă, contractele colective și individuale de muncă, ordinile și dispozițiile legale ale conducătorilor [8, art. 201]. Abaterile disciplinare sînt determinate, în principiu, doar implicit prin arătarea obligațiilor de serviciu ale salariaților. Ca urmare, pentru a stabili dacă o anumită faptă constituie abatere disciplinară, este necesar să se vadă dacă sînt întrunite elementele constitutive ale abaterii și apoi să se analizeze, prin prisma trăsăturilor generale ale faptei și în ordinea firească a

cauzalității, dacă urmările dăunătoare asupra relațiilor de muncă din acea unitate (societate comercială etc.) sînt efectul direct al faptei salariatului, precum și în măsura în care efectul dăunător prezintă gradul de intensitate minim care să justifice declanșarea răspunderii disciplinare [19, p. 23].

Așadar, sub aspectul laturii obiective, atît în cazul răspunderii disciplinare, cît și în cazul celei contravenționale sîntem în prezența unei fapte ilicite contrare unei norme juridice, dar diferite sub aspectul gravității, al pericolozității urmărilor pe care le produc, adică al gradului de perturbare a relațiilor sociale. Aceeași faptă poate constitui, în funcție de o seamă de elemente (importanța obiectului ocrotit, împrejurările în care a fost comisă fapta, felul și intensitatea vinovăției, scopul urmărit, urmările faptei etc.), fie abatere disciplinară, fie contravenție sau și una, și alta. Gravitatea și pericolozitatea socială a rezultatului faptei constituie în ultimă analiză elementul laturii obiective care exprimă cel mai bine diferențele de grad, de intensitate, situînd o anumită faptă concretă deasupra sau dedesubtul pragului care separă cele două răspunderi și determină dozarea gradată a sancțiunii în lăuntruul fiecăruia din ele. În același timp, în funcție de acest indice de pericolozitate, reflectat în urmările ei directe, fapta se situează dedesubtul sau deasupra limitei minime a reglementării și a răspunderii juridice, în general. O faptă al cărei efect dăunător este imperceptibil apare ca lipsită de importanță și nu angajează niciun fel de răspundere [19, p. 23].

Suștinem opinia potrivit căreia delictul de ordin disciplinar poate fi distins de contravenție prin:

- subiectul activ al ilicitului (autorul ilicitului);
- obiectul faptei ilicite;

- gradul de daună socială;
- caracterul sancțiunilor și organele competente să le aplice;
- particularitățile privind procedura de aplicare a sancțiunilor [15, p. 158].

Trebuie de precizat că subiectul unei abateri disciplinare este întotdeauna determinat, circumstanțiat, calificat, și anume – salariat sau angajat pe baza unui contract de muncă, pe cînd contravenientul – autor al unei contravenții în cazul personalului societăților comerciale – poate să nu aibă această calitate [19, p. 24]. La abaterea disciplinară subiectul este calificat, fapta respectivă neputînd fi comisă decît de către o persoană angajată în instituția dată, față de care subiectul se află în raport de subordonare, pe cînd contravenția poate fi comisă de orice persoană [10, p. 86]. În cazul contravenției, normele juridice care stabilesc contravenții descriu explicit și în detaliu faptele antisociale. În ceea ce privește abaterile disciplinare, actele normative, de regulă, nu le descriu în detaliu, acestea fiind prevăzute doar implicit, anume prin stabilirea obligațiilor de serviciu ale salariaților, a căror încălcare este socotită o abatere disciplinară [3, p. 189].

Avînd un pericol social mai mare decît abaterea disciplinară, contravenția este combătută prin măsuri de constrîngere statală, pe cînd abaterea disciplinară este sancționată prin aplicarea măsurilor administrative mai blînde, care sînt prevăzute în regulamentul de ordine internă sau în Codul muncii [12, p. 98], în diverse statute disciplinare și nu au un caracter de constrîngere statală.

O altă diferență substanțială este competența organelor menite să examineze abaterile respective și să aplice sancțiunea. În cazul contravențiilor, sancțiunea este aplicată de organele abilitate ale

puterii publice (organele afacerilor interne, serviciul vamal etc.) sau de către instanța de judecată, pe cînd sancțiunile disciplinare sînt aplicate de către conducătorul întreprinderii, față de care făptuitorul se află în raport de subordonare.

Contravenția și delictul civil.

Contravenția se deosebește de delictul civil, în primul rînd, după consecințele pe care le comportă: în cazul delictului civil, paguba este de fiecare dată un prejudiciu material provocat persoanei păgubite, iar în cazul contravenției, rezultatul efectiv nu se materializează întotdeauna, rămînînd, de regulă, la etapa de lezare formală a relațiilor sociale și intereselor protejate prin norma contravențională.

Aceste fapte se mai deosebesc și după organele competente să le examineze: delicturile civile sînt examinate numai de instanțele judecătorești, pe cînd contravențiile – de un șir de organe ale administrației de stat. Diferă și procedura de examinare, aceasta fiind simplificată în cazul contravențiilor [14, p. 147].

Concluzii. În baza investigației efectuate privind caracteristica juridică a contravenției, coraportul ei cu alte fapte ilicite, tragem următoarele concluzii:

1. Unul dintre elementele definitorii ale contravenției se referă la faptul că ea prezintă *un pericol social mai redus decît infracțiunea*. Considerăm că această formulare este consecința unor situații confuze, a unei abordări nu prea științifice și a unei practici legislative inadecvate. Apelînd la teoria infracțiunii, cunoaștem că pericolul social se înfățișează sub un aspect dublu: *un pericol social generic*, fixat de către legiuitor în momentul incriminării faptei, și un *pericol social concret*, examinat de instanța de judecată în raport

cu infracțiunea comisă și reflectată în pedeapsa aplicată. Definiția contravenției nu ne arată explicit la care pericol social se referă legislatorul atunci când compară pericolul social al acesteia cu cel al infracțiunii.

2. Împărtășim opinia potrivit căreia prin conținutul său, prin consecința încălcării unei norme obligatorii de comportament, anterior, instituția contravenției exprimă un pericol social propriu. Astfel, contravenția, având un pericol social propriu caracteristic, nu poate avea vreo legătură cu infracțiunea sau cu o altă faptă antisocială, de orice natură ar fi aceasta. Beneficiind de o autonomie legală, inclusiv de un tratament sancționator, contravenția nu poate fi substituită cu altă faptă antisocială, indiferent de faptul în care condiții a fost comisă, cu o altă caracterizare juridică. Din aceste trăsături definitorii trebuie trasă concluzia că descrierea în actul normativ al contravenției trebuie să cuprindă elementele proprii și suficiente care să-i asigure autonomia legislativă.

3. Considerăm că definiția contravenției din legea contravențională (art. 10 CC al RM) nu este una dintre cele mai reușite. Din această definiție reiese că contravenția poate fi stabilită numai prin lege. Conchidem că poziția legislatorului este una discutabilă, deoarece în însuși Codul contravențional se face trimitere la alte acte legislative și acte normative (acte subordonate legii) ale organelor administrației publice centrale de ramură și celor de nivel local. Considerăm că este necesară perfecționarea normei nominalizate.

4. Contravenția, ca faptă antisocială ilicită, este înrudită (are tangențe) cu alte forme de abatere antisocială: infracțiunea, delictul administrativ, delictul disciplinar, delictul civil; totodată, ea are tră-

săturile sale distincte: *ilegalitatea*, *penalitatea*, *culpabilitatea*. Ea prezintă instituția juridică de bază a dreptului contravențional, este o faptă juridică generatoare de răspundere contravențională, componentă inițială și de bază a contravenționalității ca fenomen.

Referințe bibliografice

1. Ardelean M. C. Elementele distincte între unele contravenții privind regulile de conviețuire socială, ordinea și liniștea publică și infracțiunea cu care se aseamănă. În: *Revista Română de Drept*, nr. 8/1970, p. 32-46.

2. Barac L. Răspunderea și sancțiunea juridică. București: *Lumina Lex*, 1997, 375 p.

3. Brezoianu D. Drept administrativ. Partea generală. București: Editura Universității Independente "Titu Maiorescu", 2003, 452 p.

4. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 1 din 12.08.1994.

5. Codul contravențional al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 218-XVI din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 3-6/15 din 16.01.2009.

6. Codul cu privire la contravențiile administrative al Republicii Moldova, adoptat la 29.03.1985. În: *Veștile Sovietului Suprem și ale Guvernului RSSM*, nr. 3 din 1985, art. 47 (abrogat).

7. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.

8. Codul muncii al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 154 din 28.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 159-162 din 29.07.2003.

9. Drăghici C. și alții. Drept contravențional. București: Tritonic, 2003, 200 p.

10. Furdul S. Dreptul contravențional. Manual. Chișinău: Cartier Juridic, 2005, 248 p.

11. Guțuleac V. Drept contravenți-

onal. Chișinău: ULIM (Tipogr. "Bons Offices"), 2006, 270 p.

12. Guțuleac V. Tratat de drept contravențional. Chișinău: S. n. („Tipografia Centrală”), 2009, 320 p.

13. Iorgovan A. Tratat de drept administrativ. București: ALL Beck, 2001, 680 p.

14. Orlov M. Drept administrativ. Chișinău: Epigraf, 2001, 216 p.

15. Orlov M., Belecciu Șt. Drept administrativ (pentru uzul studenților). Chișinău: „Elena-V.I.”, 2005, 270 p.

16. Poenaru Iu. Răspunderea pentru contravenții. București: *Lumina Lex*, 1998, 96 p.

17. Poenaru Iu. Noul regim al contravențiilor. Ordonanța nr. 2/2001. În: „*Dreptul*”, 2001, nr. 12, p. 3-43.

18. Solomon E. Contravenția ca unicul temei al răspunderii contravenționale. În: „*Dreptul contravențional ca ramură distinctă a sistemului de drept*”. Materialele simpozionului științific studențesc universitar din 3 decembrie 2010. Chișinău: „Notograf Prim” SRL, 2011, p. 55-61.

19. Țiclea Al. Reglementarea contravențiilor. Ed. a III-a, revăzută și adăugită. București: *Lumina Lex*, 2003, 1127 p.